

דו"ח משותף - מאי 2003

מינהלת ההגירה או יחידת גירוש?

- 1 מינהלת ההגירה ועובדים "בלתי חוקיים" _____
- 2 המינהלת בשירות המעסיקים _____
- 4 גירוש תוך הפרת חוק _____
- 7 נוהל "שמיים סגורים" _____
- 8 הסתה של מנהלת ההגירה נגד מהגרי עבודה _____
- 9 ה מ ל צ ו ת _____

מינהלת ההגירה ועובדים
"בלתי חוקיים"

מנהלת ההגירה הסתערה על המשימה. בכלא "מעשיהו", היחיד שהופעל למטרה זו עד הקמת המנהלה, הוגדל מספר המקומות מ - 260 ל - 400. במלון "רנסנס" בנצרת, שהוסב למתקן כליאה למהגרי עבודה, הוקצו 500 מקומות; בדרום נפתח מתקן כליאה חדש, "צוחר", הכולל בשלב ראשון 67 מקומות כליאה ובקרוב יכלול כ - 300 מקומות; ובחזרה הוסב מתקן של המשטרה לכלא מיוחד למהגרות עבודה, מתקן "מיכל", ובו 84 מקומות כליאה. בסך הכל יעמדו לרשות המנהלת בערך 1,300 מקומות כליאה למהגרי עבודה.

על פי נתונים וסקרים רשמיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומחלקת המחקר של בנק ישראל, יותר מ - 60% ממהגרי העבודה בישראל מוגדרים כיום "בלתי חוקיים" ומהווים יעד לגירוש. למעלה ממחציתם הגיעו לישראל כעובדים בעלי רשיון עבודה חוקי, המותנה בעבודה אצל מעסיק מסוים, שקיבל היתר להעסיק עובד זר. נוהל זה של משרד הפנים, המכונה "הסדר הכבילה", גורם לכך שכל עובד המחליף מעסיק בגלל הפרת זכויותיו הופך מבחינת החוק ל"ברחן" ומאבד את אשרת העבודה שלו. עובדים שחברות קבלניות וחברות כוח-אדם העבירו אותם ממעסיק למעסיק, גם הם מאבדים את מעמדם החוקי. וכך גם עובד שמעסיקו פיטר אותו, פשט רגל, או מת בטרם פג תוקף רשיונו של העובד.

ענף הסיעוד הוא היחיד שבו היתה אפשרות לניידות של עובדים ממעסיק למעסיק, אך היא הוגבלה בתנאי של הצגת "מכתב שחרור" מהמעסיק הקודם. בעקבות

ב- 23 ביולי 2002 הגישה את מסקנותיה לאישור הממשלה הוועדה הבין-משרדית בנושא עובדים זרים והקמת רשות הגירה, בראשותו של יובל רכלבסקי (הממונה על השכר במשרד האוצר). בין השאר המליצה הוועדה על הקמת רשות ממשלתית עד ינואר 2004, רשות שתרכז את מתן אישורי הכניסה לעובדים, תיירים וסטודנטים. הדו"ח ממליץ גם להימנע מהגדלת המיכסה הקיימת של עובדים זרים ואף לשאוף להקטנתה. כן המליצה הוועדה לגרש עד שנת 2005 מאה אלף עובדים זרים השהים בישראל שלא כדין.

חודש לאחר מכן, באוגוסט 2002, הכריז ראש הממשלה, אריאל שרון, על יעד של גירוש 50,000 עובדים זרים "לא חוקיים" עד סוף שנת 2003. מטרת-העל המוצהרת של צעדים אלה, כדברי נציגי הממשלה באמצעי התקשורת השונים, היא "הרחקה של זרים העובדים בישראל שלא כדין במגמה לעודד השתלבות ישראלים בשוק העבודה".

לשם ביצוע הגירוש ההמוני הקימה הממשלה מנהלת זמנית, הלא היא מנהלת "ההגירה". משימת הגירוש בפועל הוטלה על משטרת ישראל, שהקצתה לשם כך כוחות מיוחדים של 400 שוטרים, בתקציב נדיב של 200 מיליון שקל ממשרד האוצר. מפכ"ל המשטרה, רב-ניצב שלמה אהרונישקי, הצהיר על כוונה להיערך לגירוש כאל "מבצע צבאי".¹

עתירה לבג"ץ שהגיש "קו לעובד" הוציא משרד הפנים נוהלי מעבר ממעסיק למעסיק הפוטרים את העובדים מ"מכתב שחרור". אבל עובדים שניסו לממש את הנוהל, בהם עובדים שפוטרו או שהפסיקו את עבודתם בהסכמת המעסיק, גילו שמשרד הפנים ממשיך לדרוש את "מכתב השחרור". במקרים מסויימים התברר כי המעסיק או חברת כוח-האדם דיווחו למשרד הפנים כי העובדים "ברחו" מהם, והמשרד קיבל את הטענה ללא כל בירור עם העובדים עצמם. כאשר הם באו למשרד הפנים כדי להסדיר העברה חוקית למעסיק חדש, הם מצאו את עצמם מוסגרים למשטרת "ההגירה".

עובדים שמעסיקם מת או הועבר לבית אבות מקבלים אמנם על פי הנוהל שהות של חודש למצוא מעסיק חדש, אבל נאסר עליהם לעבוד בזמן זה, כך שאין הם יכולים להתקבל לעבודה לניסיון.

ומה דין המקרים שבהם חברות כוח-האדם אינן דואגות לספק מעסיק לעובדים סיעודיים בעלי רשיון, שזה עתה הגיעו לאחר ששילמו אלפי דולרים בתמורה לתיווך עם מעסיק בעל אישור? התהליך המשפטי הכרוך בתביעה של העובד נגד חברת כוח-האדם הוא כה מסובך, מורכב ויקר, שאין לעובד כל סיכוי לעמוד בו, במיוחד כאשר הוא צפוי למעצר ולגירוש מיידי. הבטחותיה של מנהלת ההגירה לכבד את זכויות העובד, בדומה לנוהל ה"ליברלי" של זכות להחליף מעסיק, מרגיעות אולי את מצפונם של העיוורים לעובדות, אך אינן מתורגמות למעשים.

חלק גדול מהעובדים ה"בלתי חוקיים" הם איפוא עובדים מרומים, כאלה שהועברו בלי ידיעתם למעביד שאינו רשאי להעסיקם, או שהחליטו לעזוב מעסיק ששלל מהם שכר וזכויות אחרות, או הפעיל נגדם אלימות: כולם מאבדים את מעמדם החוקי ונענשים בגירוש. באופן שיטתי ועקבי המדינה מתגמלת את העבריינים ומענישה את קורבנותיהם חסרי האונים. שוט הגירוש מגביר עוד יותר את עוצמת הכוח ש"הסדר הכבילה" מעניק למעסיקים. לעובד אין כל יכולת ממשית להתלונן על מעביד עושק או לעזוב אותו מבלי להיעצר בגלל שהות בלתי חוקית.

המינהלת בשירות המעסיקים

1. מעצרי עובדים ב"הזמנת" המעסיק

גירושם של עובדים חוקיים היה חביב מאז ומתמיד על מעסיקים, שחיפשו דרך להימנע מתשלומים לאותם עובדים. והוא הדין בחברות כוח-אדם המעוניינות לקבל דמי תיווך גבוהים מעובדים חדשים, שיחליפו את המגורשים. די בדיווח כוזב על עובד "בורח", דיווח המוזן מיד למחשב, ומנהלת ההגירה כבר תעשה את השאר.

דוגמאות להסגרת עובדים חוקיים לידי מנהלת ההגירה הצטברו במשרדי "קו לעובד" ו"מוקד סיוע לעובדים זרים", בעיקר מבין עובדים בענף הסיעוד ובענף הבניין. ב-23 בינואר השנה באו עובדים לסניף "קו לעובד" בבאר-שבע כדי להתלונן על אי תשלום שכר. העובדים הגיעו לארץ בראשית ספטמבר 2001 עם אשרה של "יורו ישראל", חברה ליזמות והשקעות בנייה. בתלונתם ל"קו לעובד" הם סיפרו שבחודשיים האחרונים לא קיבלו שכר, וכאשר סירבו להמשיך לעבוד ללא תשלום איים עליהם המעביד שיגרש אותם. ואכן, ב-9.2.03, בשעות הבוקר המוקדמות, הגיעו שוטרי מנהלת ההגירה למקום המגורים ועצרו את העובדים כ"בורחים".

כך ארע גם למ.פ., אזרחית פיליפינית. היא עבדה במשך שנה אצל מעסיק סיעודי, שגר עם ארבעת ילדיו. העובדת נדרשה לטפל לא רק בקשיש אלא גם בכל ילדיו, ובגלל הצפיפות בבית ישנה בסלון. מ.פ. ביקשה לעבור למקום עבודה אחר, אך לבקשת המעסיק המתינה במשך שישה חודשים עד שנמצאה עובדת מחליפה. אז ביקשה מ.פ. מאחד מבניו של הקשיש את משכורתה האחרונה וזכויות אחרות שהגיעו לה. התוצאה? המשטרה הופיעה ב-5.12.02 ועצרה אותה. בבית הדין לביקורת משמורת רשמה עו"ד שרה בן שאול-וייס בהחלטה בעניינה של מ.פ.: "גם השימוע שנערך למוחזקת על ידי משרד הפנים מאשר את טענתה, ומוסיף כי מעסיקה ביקש לעצור אותה לפני שתברח. לא ברור לי למה נתן משרד ממשלתי את ידו למעצר כזה, המהווה מעצר מנע למעסיק שמבקש כי העובדת תישאר אצלו עד שתבוא לה מחליפה, ואז מביא למעצרה".² העצירה לא שוחררה גם לאחר החלטה זו. רק בעקבות לחץ שהפעיל "מוקד סיוע לעובדים זרים" על הרשויות, היא שוחררה לבסוף ועברה למעסיק בעל אשרה חוקית.

כך ארע גם לעובדי "א. צרפתי", שהתקשורת דיווחה בהרחבה על ההתעללות הקשה שספגו ממעבידם.³ והוא הדין בעשרים ושישה עובדי "בורגר קינג", שעבדו בניקיון הסניפים בלילות ולא קיבלו את שכרם. סיפורם התפרסם בעיתון "העיר", ולאחר הפרסום הם החלו להיעצר בזה אחר זה.⁴

2. "פטור" מתשלום חובות לעובדים

עובדים רבים מגורשים מבלי שקיבלו את מלוא שכרם לתקופה שבה עבדו. בבתי הכלא מוצבים פקחים מטעם מחלקת האכיפה של משרד העבודה, אשר מתפקידם לגבות מן המעבידים את שכרם של העובדים. ההנחיה הניתנת לפקחים היא שיש לדרוש מן המעסיק מימון להטסתו של העובד בחזרה לארצו, וכן את משכורתו האחרונה (בלבד). למרות חריצותם ורצונם הטוב של הפקחים, לעיתים קרובות הם נכשלים במשימתם זו. יתר על כן, חובם של המעסיקים

לעובד הוא כמעט תמיד גדול מסכום המשכורת האחרונה, שכן הלנת שכר למשך חודשים היא עניין שבשגרה.

ואם לא די בכך, מעדויות העצורים בבתי הכלא עולה, שפקחי משרד העבודה ואנשי מנהלת ההגירה מחתימים את העובדים העצורים על טפסים, שבהם נכתב (בעברית בלבד!) כי לעובד אין עוד תביעות נגד המעסיק ו/או המדינה. כך פוטרת מנהלת ההגירה את המעסיקים מתשלום חובותיהם לעובדים המגורשים, והסכומים ה"נחסכים" להם מגיעים למיליוני שקלים.

כאשר העובדים הופכים ל"בלתי חוקיים" משום שעזבו מעסיקים מפירי חוק, נעשה הגירוש לדרך יעילה ביותר למנוע מהם להגיש תביעה משפטית נגד המעסיקים. "קו לעובד" נאלץ בעת האחרונה להגיש בקשות רבות לבתי הדין לעבודה לקביעת דיון מהיר בתביעותיהם של עובדים המועמדים לגירוש. בתי הדין מתחשבים בדרך כלל בנדיבות ראויה לציון במצבם של עובדים אלה, ונענים בחיוב לבקשות לקיים דיון מוקדם, שבו נותן העובד עדות ונחקר לפני צאתו מן הארץ, כך שהתביעה יכולה להתנהל אחר-כך בלעדיו. אלא שנראה כי מנהלת ההגירה מפקפקת בזכותם של מהגרי העבודה להופיע בבית הדין כדי להגן על זכויותיהם. למרות זמן ההמתנה הקצר לעדות (בין יומיים לשבועיים), נחפזת המנהלת לגרש את העובדים לפני מועד הופעתם לדיון, או שאינה טורחת להביאם מן המעצר לבית הדין. בכמה מקרים הוציאו שופטי בתי הדין לעבודה צווי עיכוב יציאה מן הארץ (או במילים אחרות, צוים המונעים את הגירוש), אך גם אלה לא הועילו.

כך, למשל, ב- 7.2.03 נעצר ב.ו., מהגר עבודה מרומניה, על ידי מנהלת ההגירה לאחר שהגיש תביעה לבית הדין לעבודה נגד חברת הבנייה "ארנסון", שלטענתו הלינה את שכרו וקיפחה את זכויותיו הנלוות. ב- 12.2.03 הוציא בית הדין (לבקשת עורך-הדין מטעם "קו לעובד") צו מניעה נגד גירושו של העובד עד למתן עדותו המוקדמת, שנקבעה ל- 19.2.03. העובד לא הובא לדיון המוקדם ופרקליטות המדינה הודיעה לבית הדין שהוא עזב את הארץ. העובדה שהעובד עזב את הארץ בניגוד לרצונו, משום שמנהלת ההגירה לא כיבדה את צו המניעה של בית הדין לעבודה, לא הוזכרה בהודעת פרקליטות המדינה.

27 מהגרי עבודה ממולדביה עבדו במשך תקופה ארוכה בחברת "פרץ בוני הנגב". במשך כל תקופת עבודתם הוחזק דרכונם על-ידי בעלי החברה, בניגוד לרצונם של העובדים ובניגוד לחוק. שכרם שולם להם בהמחאה, ובהיעדר דרכון הם נאלצו לתת אותה לנציג החברה כדי שיפדה אותה בבנק. כאשר הודיעו להם כי הנציג נשדד ולכן לא יקבלו את שכרם, סירבו חמישה מהם להמשיך לעבוד ופוטרו לאלתר. העובדים הגישו

באמצעות "קו לעובד" תביעה לבית הדין לעבודה, וזמן קצר לאחר מכן נעצרו שניים מהם. נקבע תאריך לעדות מוקדמת, אך גם במקרה זה לא דאגה מנהלת ההגירה להביא את העובדים לדיון. בית הדין קבע מועד לדיון נוסף, והפעם העובדים הגיעו. הם סיפרו למתנדבת "קו לעובד", כי במשך ימים הם הוחזקו בכלא באר שבע בלי בגדים להחלפה, בלי שמיכות ובלי מיטות. את התלונה בדבר החזקת הדרכונים בניגוד לחוק ואת נסיבות השוד של משכורותיהם המשטרה עדיין חוקרת.

שני עובדים סינים, שעבדו כחוק בחברת "סולל בונה", הגישו תביעה נגד החברה (באמצעות "קו לעובד") בגין הלנת שכר של עשרות אלפי שקלים במשך כל חודשי עבודתם. זמן קצר לאחר מכן נעצרו העובדים על ידי מנהלת ההגירה. בית הדין קבע תאריך לעדות מוקדמת, אך נציג שירות בתי הסוהר הודיע, בלי לנמק זאת, שלא יביא את העובדים לדיון שנקבע. משלא הגיעו העובדים לדיון, נקבע מועד חדש ובית הדין הוציא צו הבאה. המשטרה ושירות בתי הסוהר הפרו גם את הצו הזה, ושוב לא הובאו העובדים לדיון. עיפיים ומותשים מימי כליאה ארוכים הובאו העובדים לבית הדין רק בפעם השלישית. ניתן להניח שעובדים הכלואים תקופות ממושכות, ורואים כיצד פעם אחר פעם נדחה מועד הבאתם לדיון, יתפשרו ויקבלו כל הצעה שתוצג להם.

עובד סיני אחר, ק.ו., שהגיש תלונה באמצעות "קו לעובד" נגד חברת "יורו ישראל בע"מ" בגין הלנת שכר ממושכת, נעצר גם הוא זמן קצר אחרי הגשת התלונה. השופטת מיכאלה שידלובסקי-אור, שדנה ב- 24.3.03 בבקשה לעיכוב הגירוש עד לביורר עניינו, פסקה כי על העובד להפקיד 5,000 שקל "לכיסוי הוצאות שנגרמו עקב גירושו", וזאת כתנאי לדחיית גירושו. כפי שציינה באת-כוחו של העובד, לא היה ביכולתו לגייס את הסכום וכך הוא גורש מבלי שמיצה את זכותו הבסיסית לגשת לערכאה משפטית.⁵

תוצאה נוספת של הגירוש ההמוני היא ירידה בשכרם של מהגרי העבודה הנשארים בארץ, גם כאשר מעמדם חוקי. העובדים בעלי האשרות מוכנים להשלים עם הרעת תנאים והפחתת שכר כדי לא לאבד את מעמדם החוקי ולהסתכן בגירוש. נטולי האשרות נתונים תחת איום מתמיד מצד המעסיקים, וכל תלונה על שכרם יכולה להביא לגירושם המהיר. כל מה שנדרש כיום מן המעסיק לעשות הוא לאיים בהלשנה למנהלת ההגירה, או להזמין אותה כדי לגרש עובד, התובע ממנו זכויות אלמנטריות ואינו "מתנהג יפה".

הדוגמה הבאה ממחישה היטב את חומרת המצב שנוצר: "קו לעובד" באו בסוף חודש אפריל שלושה עובדים סינים כנציגיהם של 20 עובדים, שהגיעו לישראל בחודש נובמבר 2002 עם אשרת עבודה על

שם הקבלן "שובי מנשה" מחיפה. לדבריהם, הם עבדו בין 10 ל- 12 שעות ביום ובמשך כל חודשי עבודתם קיבלו בסך-הכל 400 דולר לאיש, לצורכי מחייה. ב"קו לעובד" הוצע להם להפסיק את העבודה מייד ולהתלונן במשטרה, אך הם חששו לעשות זאת, כי שלושה עובדים שהעזו להתלונן אצל הקבלן נעצרו בעקבות זאת על-ידי מנהלת ההגירה.

הרעת תנאי העבודה והשכר של מהגרי העבודה מגדילה את האינטרס של המעסיק להעדיף אותם על פני עובדים ישראלים, ומקטינה את הסיכוי שעובדים ישראלים יחליפו את העובדים הזרים. מנהלת ההגירה, שהפכה לכלי המשרת את המעסיקים, פועלת איפוא בניגוד מוחלט למטרתה המוצהרת - שילוב ישראלים בעבודות שבהן מועסקים כיום עובדים זרים.

3. המשטרה, הדרכונים והחוק

מנהלת ההגירה הכריזה בכל הזדמנות כי היא נלחמת במעסיקים מפירי חוק. בסעיף הקודם הראינו כיצד היא "נלחמת" במעבידים החייבים שכר לעובדיהם. בסעיף זה נסקור את אופן הטיפול במעבידים מחרימי דרכונים.

מעסיקים רבים נוהגים כדרך קבע להחרים את דרכוני העובדים כדי להגדיל את התלות של העובדים ולמנוע את "בריחתם". החרמת דרכונים היא עבירה פלילית, שעונשה המרבי שנת מאסר וקנס כספי. עם תחילת מבצע הגירוש ההמוני גילתה המשטרה, כי היעדר הדרכון מעכב את גירושו של העובד מן הארץ: כדי להעלות אדם על מטוס יש לציידו בדרכון או במסמכי מעבר מטעם שגרירות ארצו. לראשונה מזה שנים, שבהן "קו לעובד" ו"מוקד סיוע לעובדים זרים" הגישו למשטרה תלונות לאינספור על החרמת דרכונים של מהגרי עבודה, התעוררו השוטרים לפעולה. המשטרה הודיעה בחודש אוקטובר 2002 על תפיסה של כ- 8,000 דרכונים, שהוחזקו שלא כדין על-ידי מעסיקים וחברות כוח-אדם.⁶

מנהלת ההגירה הצהירה באותו מעמד על פתיחה של מאות תיקי חקירה נגד מעסיקים וחברות כוח-אדם, שהפרו את זכויות עובדיהם. המנהלה הודיעה מעל כל במה, כי יוגשו תביעות נגד המעסיקים על-פי סעיף עושק בחוק העונשין. אבל למיטב ידיעתנו, כתבי האישום היחידים שהוגשו נגד מעסיקים היו על עבירות של העסקה ללא היתר, ולא על עבירות שנעשו נגד העובדים עצמם. מחרימי הדרכונים טרם נענשו, והדרכונים שתפסה המשטרה אף לא נמסרו לידי העובדים. במקרה הטוב הם הועברו לשגרירות המדינה שממנה באו העובדים. במקרה הרע, הושארו הדרכונים בידי מחרימיהם והמשטרה "ביקשה" מהם להשיבם לידי העובדים.

במנהלת ההגירה טוענים כי בכמה מקרים שבהם נתפסו דרכונים אצל מעסיקים, לא ניתן היה להגיש כתבי אישום מפני שהמעסיקים הציגו הסכמות בכתב של העובדים ל"שמירת" הדרכונים. אבל הסכמה כזאת אינה תופסת מבחינת החוק, וגם הפקדת הדרכונים בשגרירות היא הפרת חוק. היועץ המשפטי לממשלה קבע לא מכבר, כי עצם נטילתו של הדרכון מן העובד אינה חוקית, יהא המחזיק בו אשר יהא.⁷ בכל מקרה יש בכך פגיעה בחירות האדם, בחופש התנועה שלו, בכבודו, ובעיקר ביכולתו להוכיח כי שהותו בישראל היא חוקית.

עם זאת, יש לציין כי בתחום אחד חל שיפור באכיפה מאז הקמתה של המנהלת: לראשונה מזה שנים החלו לחקור באופן רציני ולהגיש כתבי אישום נגד זייפני אשרות - ענף עולה ופורח, שפעל עד כה באין מפריע. האכיפה המתבצעת במסגרת פעילותה של "היחידה ללוחמה בפשיעה", שהוקמה במנהלת ההגירה, הניבה תוצאות כמו מעצרים של מבריחי גבול, שהעבירו מהגרי עבודה דרך גבול מצרים תמורת סכומים גבוהים, וכן זייפני אשרות, דרכונים ותעודות זהות. המבריחים וזייפני האשרות הבטיחו למהגרים הבטחות שווא ואז הפקירו אותם לגורלם, ולכן אנו מרוצים ממעצרים - ארבע שנים מאז שהתחיל "מוקד סיוע לעובדים זרים" להעביר מידע על פעילותם של מבריחים וזייפני אשרות לתחנות המשטרה השונות.

גירוש תוך הפרת חוק

1. אלימות משטרתית

ל"קו לעובד" ול"מוקד סיוע לעובדים זרים" הגיעו תלונות רבות על אלימות משטרתית בעת מעצר, שגרמה לחבלות גופניות קשות ולנזקים חמורים לרכוש.

כך תיארו בני משפחת נסייה מגאנה לפני מתנדבי "מוקד סיוע לעובדים זרים" את מעצרים: בליל 22.4.03, בעיצומו של "הג החירות" היהודי, פשטה יחידת שוטרים על ביתם. לאחר ששברו את דלת הכניסה במהלומות פטיש, השליכו שוטרים את שתי הילדות (בנות ארבע ושש) מהמיטה לרצפה כדי להוציא את אביהן, שהתחבא מתחת למיטה. האב, וכן האם שניסתה להיחלץ לעזרתו, הוכו קשות לעיני שתי הילדות הבוכות. כתוצאה מהמכות שספג האב, הוא נלקח לבית חולים מיד לאחר שהובא לכלא מעשיהו.

בשעת מעצר ב- 11.12.02 דקר שוטר את ח.ט.פ., אזרח סין, בבטנו. להב הסכין גרם נזק לכבד. זהו המקרה היחיד עד כה, למיטב ידיעתנו, שבו המליצה המחלקה לחקירת שוטרים להגיש כתב אישום נגד השוטר, שטען, אגב, כי העובד הסיני דקר את עצמו בבטנו.

יש למסור לעצור העתק של צו הגירוש בשפתו ולהסביר לו את זכויותיו, כולל זכותו להודיע על מעצרו לבני משפחתו, לעורך-דין ולקונסול של מדינתו.

יש לקיים לו שימוע לפני ממונה ביקורת גבולות בתוך 24 שעות מרגע מעצרו. בסמכותו של הממונה לשחרר את העצור אם השתכנע כי הוא שוהה בארץ כחוק, או שאיבד את מעמדו החוקי בתום לב, וכן לקבוע תנאים לשחררו של העצור בערבות.

יש להעניק לעצור שהות של 72 שעות מאז מסירת צו הגירוש לידי, כדי לערער על הצו.

יש להביאו בהקדם האפשרי, ולא יאוחר מ-14 יום מאז מעצרו, לפני בית דין מנהלי הפועל בכלא⁸, ולאפשר לו שחרור בערבות עד ליציאה עצמאית מן הארץ.

הפער בין הכתוב בחוק לבין המתמש במציאות הוא גדול, וזכויות אלה מופרות באופן קבוע, כפי שנדגים להלן.

אי מסירת מידע על זכויות

המכשול הראשון והעיקרי העומד בפני מימוש זכויות אלה הוא אי ידיעתן. למרות האמור בחוק הכניסה לישראל העצורים אינם מקבלים מידע על זכויותיהם. מנהלת ההגירה הפיקה "טופס לחשוד המוחזק עד לצו הרחקה", האמור לענות על דרישה זו, אך הזכות היחידה הרשומה בטופס היא הזכות למסור הודעה על ההליכים הננקטים נגד העצור לאדם קרוב, לעורך-דין ולנציגות מדינתו. הטופס אינו מדווח לעצור על זכותו לערער על צו הגירוש, או על זכותו לבקש שחרור בערבות.

חוק הכניסה לישראל דורש שמידע בדבר זכויות העובדים ייתלה בעברית ובאנגלית "במקום בולט" במתקני הכליאה, אך גם הוראה זו מופרת. השלטונות לא רק שאינם טורחים למסור לעובדים מידע על זכויותיהם, אלא שנראה כי הם אף מתאמצים מאוד למנוע מאחרים לעשות זאת. בקשה של "מוקד סיוע לעובדים זרים" לחלק דפי מידע לעצורים בבתי הכלא לא נענתה עד היום, 17 חודשים לאחר הגשתה ולמרות תזכורות רבות שנשלחו בנושא. מנהיגי הקהילות של מהגרי העבודה בישראל, הפועלים להפצת מידע חיוני בין העובדים ומעניקים תמיכה למאבקים על זכויות חוקיות, נעצרים ומגורשים⁹.

בתאריך 24.11.02 הוכה עובד ניגרי, פ.נ., על ידי שוטרים שבאו לעצרו. כתוצאה מהמכות שספג הוא נזקק לניתוח בכרכו ולתפרים בשפתיו.

ג'א., אזרח גאנה, התלונן כי בתאריך 17.3.03 הוכה באלה על ידי שוטר וידו נשברה. משהבינו השוטרים כי העובד נפגע קשות, עזבו את המקום לאחר שדחו את בקשתו של העובד להסיעו לבית חולים. העובד נמנע מהגשת תלונה בגלל חשש מנקמת השוטרים.

רק בשישה מקרים שהגיעו אל "מוקד סיוע לעובדים זרים" מאז ספטמבר 2002 העזו הקורבנות להגיש תלונה. עשרות עובדים שדיווחו על מכות קשות והשפלות, שספגו מהשוטרים במהלך מעצר, סירבו להתלונן מחשש פן יבולע להם.

עשרות תלונות על פגיעה ברכוש נוספו על אלה של פגיעה בגוף. מאז התחילה מנהלת ההגירה בפעילותה הגיעו ל"מוקד סיוע לעובדים זרים" 43 תלונות על מעצר תוך שבירת דלתות וחלונות. מספר זה מעיד על כך שזוהי תופעה שגרתית ולא מקרים חריגים. ישנן גם עדויות רבות על פריצות של שוטרים לדירות בזמן שדייריהן שהו מחוץ לבית. הדירות נותרו פרוצות, ועם שובם של הדיירים הם גילו שכל רכושם נגנב. הקורבנות אינם מתלוננים על הפקרת רכושם, שכן הם חוששים ממעצר בעקבות הגשת תלונה במשטרה כנגד המשטרה עצמה.

דוגמה נדירה לעובד שהעז להתלונן נגד שוטרים, שפרצו לדירתו והסבו לו נזק של עשרות אלפי שקלים, הוא ד.ס. מגמביה, העובד באילת. ד.ס. הוא בעל מעמד של פליט ושוהה בישראל כחוק, ומשום כך לא פחד מגירוש בעקבות הגשת התלונה. בתאריך 20.11.02 פרצו שוטרים לדירתו בעת שהיה בעבודה. כשהזר הביתה מצא את דלת הדירה שבורה, ומתוך הדירה נעלמו כל חסכוניותיו (בסך 15,000 דולר) וכן מצלמה יקרה. הרהיטים בדירה היו שבורים, ולדברי השכנים היו אלה השוטרים שהרסו את רכושם. משטרת אילת אישרה את טענות השכנים, שאכן היו אלה שוטרי מנהלת ההגירה שפרצו לדירה בחיפושם אחר שוהים שלא כדין בישראל.

2. שלילת זכויות החוקיות של המועמד לגירוש

לכאורה, החוק מעניק לעובד המועמד לגירוש כמה זכויות בסיסיות, האמורות להבטיח כי גירושו לא יהיה שרירותי וכי יובטח לו הליך הוגן. זכויות אלה מעוגנות בחוק הכניסה לישראל וקובעות, בין היתר, כי:

גירוש בטרם חלפו 72 שעות מעת המעצר

אינם יודעים מהי משמעות ההופעה בבית הדין, ומה בסמכותו של בית הדין להציע להם, נמשכים רוב הדיונים לא יותר מדקות ספורות. התחייבות של המדינה לפני 4 חודשים בבג"צ למנות שופט נוסף לבית הדין, עוד לא מומשה.¹⁰

לבתי הדין לא הוקמה עד עצם היום הזה מזכירות, כך ששופטי בית הדין רושמים בעצמם את פרוטוקולי הדיונים ואת החלטותיהם. לשופט המכהן במתקני המשמורת "רנסנס" בנצרת ו"מיכל" בחדרה, האמור לערוך דיונים ליותר מאלף עצורים בחודש, לא הוקצה אפילו מחשב לצורך משימה זו. בהעדר מזכירות, אין לאן לפנות כדי לקבל את החלטות בית הדין או לברר מתי יתקיימו הדיונים. אנו נאלצים לפנות ישירות אל השופטים, אשר העומס עליהם מונע מהם לאחרונה גם שליחה של פרוטוקולים ל"מוקד" ולגורמים אחרים.

לדיוני בית הדין לא מוקצה חדר מיוחד, ואין כל סממן חיצוני היכול לרמז לעצור המובא לדיון כי הוא עומד לפני בית דין: לא שילוט בעברית או בכל שפה אחרת, לא סמל המדינה, ולא לבוש רשמי של שופטי בית הדין. דבר זה מתוסף לשאר הגורמים המונעים מן העצור להבין את משמעות המעמד ולעמוד על זכויותיו. היעדר יידוע זכויות, היעדר ייצוג, היעדר תקשורת במשך הדיונים, וזילות מעמד בית הדין מרוקנים מתוכן את ההליכים, אשר היו אמורים להבטיח את זכויותיהם של העובדים.

פגם נוסף במערכת הוא, שאין לבית הדין כל סמכות לשחרר עובד לעבודה חוקית, גם אם התברר שאיבד את מעמדו שלא באשמתו (למשל, כאשר מעסיקו לא דאג להאריך את אשרת העבודה שלו). האפשרות להסדיר את מעמדו ניתנה לידי ממונה ביקורת הגבולות מטעם משרד הפנים. עם זאת, במקרים רבים מזדרזת מנהלת ההגירה לארגן או לממן לעובד כרטיס טיסה, והוא נשלח מן הארץ לפני שהממונה יכול לטפל בעניינו. העובדה שהעובד איבד את מעמדו החוקי שלא באשמתו וללא ידיעתו אינה מבטיחה לו דבר.

מניסיוננו, גם כאשר בית הדין מורה על שחרור בערבות וגם כאשר תנאי הערבות מתמלאים, אין הדבר מונע ממנהלת ההגירה לבצע את הגירוש. יותר מכך, מנהלת ההגירה ממחרת לא פעם להכניס עצורים לרשימת בעלי הכרטיסים הממונים, ואז מאבד בית הדין את סמכותו לדון באפשרות שחרורו בערבות של העצור. מרגע שבו נרכש כרטיס טיסה עבור העצור - על חשבון משלם המסים - נמנע בית הדין מלדון בבקשה לשחרור בערבות, גם אם העובד מסכים לרכוש כרטיס בכספו.

כך ארע ב - 20 בפברואר 2003 עם מעצרו של ארנולד אוונגליסטה, אחד ממנהיגי הקהילה

בבהילותה לגרש כמה שיותר עובדים במהירות המרבית, מרבה מנהלת ההגירה בגירוש מזורז עוד בטרם חלפו 72 שעות מרגע המעצר. ל"מוקד סיוע לעובדים זרים" הגיעו עדויות על עובדים שנאלצו תחת איומים לחתום על מסמך בעברית שבו כתוב כי הם מוותרים על זכותם לערער ומבקשים להיות מגורשים מהר ככל האפשר. ביניהם נמצאו גם עובדים, שפתחו בהליכים משפטיים נגד מעסיקיהם והמתינו למתן עדות.

עובדים רבים גורשו מבלי שידעו כלל על זכותם לערער על צו הגירוש, או לבקש שחרור בערבות עד שיעזבו את הארץ בכוחות עצמם. כך, למשל, נעצר ב - 5.5.03 במקום עבודתו שבתל אביב, ק.א., אזרח קנדה שבת-זוגו היא אזרחית ישראלית. הוא הועבר לתחנת מנהלת ההגירה בחולון, שם נדרש לרכוש כרטיס טיסה לקנדה כבר לאותו הערב. לדברי חברתו הישראלית, שניסתה למנוע את גירושו, לא הובהר להם שזכותם לערער על צו הגירוש או לבקש את שחרורו בערבות. לפני מעצרו השאיר ק.א. בידי מעסיקו סכום כסף גדול, שאותו חשש לתבוע פן ייעצר. לאחר מעצרו לא הובהר לו שזכותו לתבוע את שכרו המולן והוא הפסיד את ההזדמנות לממש אותה.

בית הדין לביקורת משמורת: הזכות להליך הוגן?

גם לעובד שזכה להופיע בבית הדין לביקורת משמורת לא מובטחת הזכות לייצוג משפטי, ואף לא הזכות להבין את מהות ההליך. העובדים אינם זכאים לייצוג מטעם הסנגוריה הציבורית, ועל כן רובם מופיעים לפני בית הדין ללא כל ייצוג או עם ייצוג של מתנדבים מטעם "מוקד סיוע לעובדים זרים". במקרים מסוימים מייצג את העובדים עורך דין, ששכרו ממומן על ידי המעסיק של אותם עובדים - הסדר הנראה כניגוד אינטרסים מובהק. השימועים לפני ממונה ביקורת הגבולות ולפני בית הדין לביקורת משמורת נערכים בלי סיוע של מתורגמנים, כך שיש צורך להיעזר בשירותיהם של עצורים אחרים, הדוברים עברית דלה ביותר, או שהשימוע נערך בעזרת תנועות ידיים. ברור כי בתנאים אלה נגזלת מן העובד אפילו היכולת להגן על עצמו ולהסביר את נסיבות הגעתו למעצר. אי-הבנות חמורות הנובעות מכך מונעות אפשרות של משפט צדק.

מתוך התקציב הבלתי-מוגבל כמעט, שהועמד לרשותה של מנהלת ההגירה, לא הוקצה אפילו סכום מינימלי שיבטיח לעובד הליך הוגן. לפני עורכי הדין המשמשים בבתי הדין מובאים עשרות עצורים ביום (לעיתים יותר מ-70), עובדה הגורמת ללחץ בלתי סביר על שופטי בית הדין. מאחר שמרבית העצורים

זכאים להיכלל בנוהל רק עובדים השוהים בישראל מאז 1.1.01 ואילך, ואשר לא עזבו את מעסיקהם. עובד שעזב את מעסיקו - גם אם זה לא סיפק לו עבודה והורה לו ללכת (כפי שקרה לעובדים סינים רבים) - נחשב "ברחן" ומגורש. עובד "לא חוקי שלא באשמתו", אשר דרכונו הוחרם ולא אותר, גם הוא אינו זכאי ליהנות מן הנוהל. כך הוא נענש שוב ושוב: הוא יבלה ימים ארוכים בכלא בהמתנה למסמכי מעבר, וגם אחרי שאלה יגיעו לא יאפשרו לו הרשויות לעבור למעסיק חדש.

מפקד מנהלת ההגירה, ניצב יעקב גנות, הצהיר בוועדת עובדים זרים בכנסת (ב- 29.10.02), כי המנהלה תתחשב באופן מיוחד בעובדים, ששילמו אלפי דולרים כדי להגיע לארץ ומצאו את עצמם ללא עבודה מוסדרת. בפועל התגלתה תמונה הפוכה. דווקא עובדים מסין, שנמצאו בארץ רק חודשים מעטים והסתבכו עם מעסיקים מפירי חוק, הם שנעצרו וגורשו בהמוניהם, משום שמעסיקיהם הצהירו עליהם כ"ברחנים".

בדיקה של נסיבות עזיבתם של 397 עצורים, שהופיעו לפני בית הדין ב"מעשיהו" מינואר עד מרץ 2003, מעלה כי רק 13% עזבו את מעסיקם החוקי לאחר שתוקף אשרתם פקע. 24% עזבו מסיבות מוצדקות, אם משום שמעסיקם לא סיפק להם עבודה, לא שילם להם כלל, או שילם פחות מן המובטח וכיו"ב. העובדים בקבוצה זו לא היו זכאים להיכלל ב"נוהל שמיים סגורים", שכן הם נחשבים ל"ברחנים". השאר (63%) טענו כי כלל לא עזבו את מקום עבודתם, או שנמכרו לחברה אחרת וכך איבדו את מעמדם החוקי. מבין אלה, רק אותם עובדים שבדיקה של משרד הפנים אישרה שלא הוכרזו כ"ברחנים" על-ידי מעסיקהם, וכי הם שוהים בארץ פחות משנתיים, היו מועמדים להעברה למעסיק אחר. בסך-הכל המליץ בית הדין בפני משרד הפנים להחיל את הנוהל רק ב- 196 מקרים מתוך אותם 397 שהובאו לפניו.

נוהל "שמיים סגורים" פועל למעשה כמנגנון משלים להסדר הכבילה. מלכתחילה הוא נועד לפתור את מצוקת המעסיקים ולא את מצוקת העובדים שרומו על ידי מעסיקהם: "מטרת הנוהל איננה מציאת פתרון תעסוקתי לעובדים זרים המעוניינים בהמשך העסקתם בישראל"¹¹. למרות ההוראה לעכב את העובדים לשלושה ימים בלבד, נכלאים רוב העובדים בבתי הכלא למשך ימים רבים בטרם נמצא להם מעסיק, אם בכלל.

ה"מאשרים" הזוכים להיכלל בנוהל מועברים לחברות בנייה, לרוב מבלי שנערכת בדיקה אם יש למעסיק החדש עבר של הפרת זכויות עובדים, ומבלי לעקוב אחרי התנאים המוצעים להם. אין פלא איפוא, שגם מבין מעסיקים אלה נמצאים לא מעטים

הפיליפיניות. "מוקד סיוע לעובדים זרים" הצליח למנוע את הניסיון לגרשו על חשבון הקופה הציבורית ובניגוד לחוק, התובע לחכות 72 שעות מעת המעצר. ה"מוקד" פנה בעוד מועד אל מנהלת ההגירה וביקש כי גירושו של ארנולד יעוכב עד שיובא לפני בית הדין ויבקש להשתחרר בערבות. כאשר הובא לדיון לאחר שבעה ימים במעצר, החליטה עו"ד שרה בן שאול-וייס כי יש לשחררו בערבות. אז התברר שמנהלת ההגירה הזדרזה לרכוש לו כרטיס טיסה (למרות הצהרתו כי יש באפשרותו לממן זאת מכיסו) והחלטת השחרור בוטלה. למחרת הוא גורש מן הארץ.

למרות תלונה של ה"מוקד" בעניין זה (שהופנתה למחלקה המשפטית של מנהלת ההגירה), נמשך הנוהל הפסול. ב- 6.5.03 נעצרה פ.א., אזרחית ניגריה, ובעצתנו הודיעה לאנשי מנהלת ההגירה כי יש ברשותה כספים להפקדת ערבות ולרכישת כרטיס טיסה. פ.א. ביקשה להישאר בישראל שבועיים כדי להסדיר את ענייניה לפני שתשוב לארצה. ב- 14.5.03 התקבלה בבית הדין לביקורת משמורת החלטתו של עו"ד אלעד אזר לשחרר את פ.א. בערבות כספית. למחרת התקשרה פ.א. ל"מוקד" מנתב"ג וסיפרה בכבי כי נלקחה בכוח לשדה התעופה למרות ההחלטה לשחררה בערבות. בירור עם היועץ המשפטי של מנהלת ההגירה העלה כי כרטיסה של פ.א. מומן על חשבון משלם המסים עוד לפני המועד שבו החליט עו"ד אזר לשחרר אותה בערבות, וכך איבדה החלטתו את תוקפה. כך גורשה פ.א. מן הארץ ללא חפציה, שאותם צברה במשך מספר שנים בישראל, ללא פסק זמן שיאפשר לה למכור אותם או לקחתם איתה.

ואין זו דוגמה יחידה לאובדן רכוש וגירוש בחוסר-כל. עובדים עצורים לא מעטים מוחתמים על-ידי שוטרים על טופס "ויתור על ציוד" (טופס שתורגם לשפות שונות רק בעקבות אינספור מכתבים שנשלחו על ידי ה"מוקד"). עצור שהוחתם על טופס כזה, בין עשרות מסמכים אחרים שעליהם אולץ לחתום עם מעצרו, לא יוכל לאסוף את חפציו ויגורש לארצו רק עם הבגדים שעל גופו.

נוהל "שמיים סגורים"

ב- 3.10.02 הודיע ראש הממשלה על "סגירת השמיים" בפני הבאתם של עובדים מחו"ל, ועל מילוי המכסות להעסקת עובדים זרים בעזרת אלה הנמצאים כבר בארץ. בעקבות ההחלטה הוציאה המחלקה המשפטית של משרד הפנים (ב- 7.1.03) "נוהל שמיים סגורים", הקובע את הקריטריונים לעובדים המתאימים לניוד ולאופן העברתם למעסיקים בעלי היתרים תקפים. על-פי הנוהל ניתן לעכב עובדים, שאשרתם פגה מסיבות שאינן תלויות בהם, עד שלושה ימים, אשר במהלכם אמור משרד הפנים למצוא להם מעסיק חלופי.

המחרימים דרכונים ואינם משלמים שכר כחוק. כך, לדוגמה, עושה חברת "בוני התיכון בע"מ", שקיבלה עובדים סינים ובולגרים שנעשקו ורומו על ידי מעסיקיהם הקודמים. והוא הדין בחברת "פרץ בוני הנגב", שקיבלה 30 עובדי בניין סינים שבילו קרוב לשנה בכלא לפני שנמצא להם מעסיק חלופי.

החלטה של משרד הפנים להסדיר את מעמדו של העובד ולמצוא לו מעסיק חוקי, אינה מבטיחה לו הגנה מפני גירוש. "נוהל שמיים סגורים" קובע זאת במפורש (בסעיף 23): "ודגש כי הרחקתם של העובדים השב"חים (שוהים בלתי חוקיים) מישראל לא תעוכב כלל כחלק מהפעלת נוהל זה... מצב בו מעכבים את תיאום הטיסה לאור האפשרות שאולי יימצא לו מעסיק אינו קביל... אם לא יסדיר (המעסיק הפוטנציאלי את מעמדו של העובד הכלוא וזכאי ל'נוהל שמיים סגורים') ייצא העצור מישראל בטיסה שתואמה לו ותיבחן אפשרות הצעת עצור אחר למעסיק".

מדיניות "השמיים הסגורים", העוצרת מתן רשיונות חדשים ליבוא עובדים, היא צעד ממשי ראשון שעשתה הממשלה בדרך להגבלת מספרם של מהגרי העבודה במדינת ישראל. אך גם במדינות זו סדקים רבים. היא מיושמת אך ורק בענף הבניין, וגם שם לא במלואה. החקלאים קיבלו 18,000 רשיונות חדשים ליבוא פועלים מתאילנד. ענף הסיעוד, אשר נשים ישראליות (במיוחד מקרב העולים) מעוניינות לעבוד בו, גם הוא זוכה לרשיונות חדשים ללא הגבלה. באחרונה למדנו כי עובדים נכנסים לארץ באופן חוקי, המתעלם מן המיכסות ונעשה ללא ידיעת הגופים האחראים על הקצאת ההיתרים (שירות התעסוקה, למשל). ב-12.3.03, יותר מחמישה חודשים לאחר "סגירת השמיים", התפרסמה ב"Street Journal Wall" בארצות הברית כתבה של קרבי לאגאט, על עובדי בניין מסין שהגיעו לישראל באותו סוף שבוע. רותי סיני, כתבת עיתון "הארץ", חשפה ב-14.4.03 את הבאתם של 800 עובדי בניין מתורכיה כחלק מהסכם להשבתת טנקים של התעשייה הצבאית. בין המגמה המוצהרת "לעודד השתלבות ישראלים בשוק העבודה" לבין המצב בשטח עדיין אין כל התאמה.

הסתה של מנהלת ההגירה נגד מהגרי עבודה

"התעמולה של משרתת ההגירה נגד עובדים זרים מתפתחת לגורמה תרבותית, אנושית, פוליטית. תשדירי הטלוויזיה נגד הזרים נעשים יותר ויותר אלימים. הפועלים הזרים מוצגים כ'אויב העם'. האנושיות שלהם נעשית שקופה, לא קיימת. מוכחשת העובדה שהישראלי ייבא אותם ומנצל אותם. התעמולה משסה את המובטל בפועל הזר. התעמולה מציגה כבוגד את מי שמעסיק פועל זר. שים בתעמולה

הזו 'יהודי' במקום 'פועל זר' ותקבל אנטישמיות" (אדם ברוך, מוסף "שישי" של "מעריב", 22.11.02). כאשר פקידי מדינה, אישי ציבור, ח"כים וראשי ממשל מכל המפלגות מעניקים גיבוי מלא למנהלת ההגירה ולגירוש, נשמע קולו של אדם ברוך כקול קורא במדבר. מולו נשמעים פרסומיה הרשמיים של מנהלת ההגירה (ובכללם אתר האינטרנט של משרתת ישראל), המציגים את העובדים ה"בלתי חוקיים" כאשמים בכל תחלואי המדינה: באבטלה הגואה, בפגיעה ב"צביון היהודי של המדינה בשל נישואי תערובת", בעיסוק בפלילים ובזנות, ואפילו בהתחברות לגורמי טרור. כפי שאמר המפקח ליאון הירש, קצין המודיעין של מנהלת ההגירה בתל אביב: "בהיעדר זיקה לאומית של נתינים זרים, עצם השהייה שלהם יכולה לשמש פלטפורמה לשיתוף פעולה עם פעילות חבלנית"¹².

תוצאות ההסתה המוגברת, שבאה להצדיק את הגירוש ההמוני, ניכרות הן בקרב המעסיקים והן בקרב הציבור. נורמות ההעסקה והתשלום לעובדים הידרדרו לשפל חסר תקדים. התגברה האלימות ברחוב כנגד מהגרי עבודה, והתרבו מקרי השוד והתקיפה, שקצתם נעשים לאור יום בנוכחות עוברים ושבים.¹³

במקביל להשחרת תדמיתו של מהגר העבודה, מתנהל תהליך של טיהור הפעילויות נגדו, או לפחות טיהור המילים המתארות את הפעילויות הללו. הגירוש האכזרי הדין עובדים, שנכנסו לחובות כבדים כדי להגיע לכאן, לאובדן כל אפשרות לעמוד בהתחייבויותיהם, מוגדר בפי הרשויות "הרחקה" או "השבה לארץ המוצא". המונח "גירוש" חושף בחוסר טאקט מדיניות העומדת בסתירה לאמנות בינלאומיות. "הרחקה", לעומת זאת, היא מילה סטרילית ונקייה יותר, ואילו "השבה לארץ המוצא" היא בכלל מצווה. ושבו בנים לגבולם.

יצירתיות נאה לא פחות ניכרת במונחים "מנהלת ההגירה" ו"סיירי ההגירה". נפתח ב"סיירים": זהו כינוי שהצמידה מנהלת ההגירה לשוטרים, המבצעים פריצות לבתים ומרדפים ברחובות. זה נשמע יפה הרבה יותר מאשר "ציידים אדם", למשל. ומה כאשר למנהלת הגירה העוסקת אך ורק בניהול גירושים? הגירה לישראל אפשרית, כידוע, אך ורק ליהודים או לקרוביהם ממדרגה ראשונה. מהגרי העבודה בישראל מקבלים מעמד של "תייר עם אשרת עבודה", המעמד הנמוך ביותר הקיים בחוק. בניגוד למקובל במדינות אחרות, אין לעובדים כל אפשרות לקבל ביום מן הימים אזרחות ישראלית, גם אם שהו כאן עשרות שנים, הקימו משפחה והשתלבו בחברה. לילדיהם, שגדלו כישראלים, אין כל מעמד אזרחי, ובהגיעם לגיל 18 הם צפויים לגירוש כ"שוהים בלתי חוקיים". הגירה? של מי? לאן?

מתחיל מכיר את השיטה, ובארץ יש לה היסטוריה ארוכה בכל הנוגע לפלסטינים. כל אמת שצריך לטשטש, כל עוול שצריך להצדיק, מייד מוצאים להם ניסוח טרי ורענן, והכל מסתדר. מנהלת "ההגירה" מרחיקה מאיתנו עובדים "זרים" - שזרותם מאיימת על ה"אנחנו" - ומשליטה בסך-הכל את החוק על בני אדם "לא חוקיים" ו"ברחנים". בכך משרתת השפה את תהליך הדחף-לגיטימציה של העובדים, שכל חטאם הוא עוני המאלץ אותם לעבוד בתנאים נוראים, הרחק ממולדתם וממשפחותיהם. הגירוש הופך לצעד המחפה על החטא האמיתי, זה של המעבידים פורעי החוק.

טיהור נוסף נעשה בעזרת המונח "משמורת". העובדים המגורשים אינם נכלאים כמו פושעים, שיש להרחיקם מן הציבור. הם פשוט נתונים ל"משמורת" (כמו ילדיהם של הורים גרושים), כיאה למדינה מתוקנת. אותם עובדים גם אינם מוגדרים "עצורים", אלא "מוחזקים", תוך התעלמות אלגנטית מהעובדה שהם מוחזקים מאחורי סורג ובריה. את הבאים למכלאה, שהוקמה במרתף מלון "רנסנס" בנצרת לצורך קליטת עצורים חדשים, מקדם שלט מאיר עיניים: "מכלול קבלת זרים".

הסגנון, כותב אלבר קאמי בספרו "הנפילה", מכסה לעתים קרובות כמו מלמלה על אקזמה. כל פוליטיקאי

ה מ ל צ ו ת

- **ביטול כבילת העובדים למעבידים:** אנו ממליצים על הענקת רשיון העבודה לעובדים עצמם, ולאפשר להם לבחור באופן חופשי את מעסיקיהם. אפשר לנתב את העובדים לענפי תעסוקה רצויים על-ידי הגבלת האשרה לענפים מסוימים (בניין, חקלאות, סיעוד).
- **אכיפת החוק על המעבידים:** יש להחזיר את פקחי משרד העבודה לתפקידם המקורי, ולאכוף בנחישות חוקים שבכוחם למנוע ניצול ושעבוד: חוק שכר מינימום וחוק עובדים זרים, וכן איסורים על החרמת דרכונים ועל גביית עמלות מעובדים תמורת הספקת עבודה. אכיפה כזאת תבטל את הסחר בבני-אדם, ותפחית את הכדאיות הכלכלית המביאה את המעסיקים להעדיף מהגרי עבודה על ישראלים.
- **הפסקת יבוא של מהגרי עבודה חדשים ושילוב הנמצאים בארץ במעגל העבודה:** אנו ממליצים לרשום את העובדים הנמצאים בארץ בשירות התעסוקה, ולאפשר להם להיקלט בעבודה בענפים שבהם חסרים עובדים ישראלים. אפשר לשקול הפקדת ערבויות כספיות, שיבטיחו את יציאתם מן הארץ בתום פרק זמן סביר.
- **ביטול ההחלטה על גירוש המוני והפסקת ציד האדם של מהגרי העבודה:** את נשק הגירוש יש להפעיל בזהירות, כמוצא אחרון לאחר שמוצו אפשרויות אחרות לצמצום השהייה הבלתי חוקית. בכל מקרה של מועמדות לגירוש יש לאפשר לעובדים מיצוי של ההליכים המשפטיים, הן בנושא הגירוש והן בקבלת המגיע להם מידי מעסיקים. עובד המגיש תביעה נגד מעסיקו חייב לקבל הגנה ועזרה (על-ידי מתן אשרה זמנית, למשל) עד שתביעתו מסתיימת.

קו לעובד:

מוקד סיוע לעובדים זרים:

עמותת רשומה, שמטרתה לסייע לעובדים חלשים המועסקים בישראל - מהגרי עבודה, ישראלים ושכרם נמוך ועובדים פלסטינים. העמותה מסייעת לעובדים בהשבת הזכויות המגיעות להם ממעסיקיהם על-פי דין. במישור הפרטני מוגשות בשמם מאות תביעות לבתי הדין לעבודה, וניתן יעוץ משפטי טלפוני המופעל על ידי מתנדבים. במישור הציבורי חושפת העמותה ומפרסמת תופעות של ניצול, המצביעות על כשלים מערכתיים, מתוך מגמה לצמצם את הפערים בחברה הישראלית. העמותה מקיימת פעולות העצמה בקרב העובדים החלשים ויוזמת הצעות לשינוי חקיקה. להתנדבות ותרומות ניתן לפנות בטלפון ו/או בדוא"ל. טל' 03-6883766, פקס 03-6883537. email@kavlaoved.org.il אי-מייל: אתר: www.kavlaoved.org.il.

עמותת רשומה, ששמה לה למטרה להגן על זכויותיהם של מהגרי עבודה וקורבנות סחר בנשים בישראל. מתנדבי המוקד, למעלה ממאה במספר, מבקרים בקביעות מהגרי עבודה וקורבנות סחר, העצורים בכלא עד לגירושם. המוקד פועל לשינוי מדיניות הממשלה, ולמיגור העבדות המודרנית הקיימת בישראל. העמותה מעמידה לרשות המועמדים לגירוש וקורבנות הסחר סגור וסיוע הומניטרי, וכן מגישה עתירות עקרוניות ועוסקת בפעילות ציבורית בנושאים אלה. להתנדבות ותרומות ניתן לפנות בטלפון ו/או בדוא"ל: טל' 03-5602530, פקס 03-5605175. דוא"ל: info@hotline.org.il. תרומות ניתן לשלוח בהמחאה ל"מוקד סיוע לעובדים זרים", רח' החשמל 33, תל אביב 65117, או להפקיד בחשבון העמותה, בנק לאומי, סניף 857, מס' חשבון 015939/95.

¹ "הארץ", ברוך קרא, 24.7.03.

² פרוטוקול ביה"ד לביקורת משמורת שוהים שלא כדון, מיום 16.12.02, בעניינה של מ.פ. מס' ברזל" 6058

³ "הארץ", רותי סיני, "כל אחד מאיתנו מחכה בתור שירביצו לו", 10.2.02

⁴ "העיר", רמי מיבלום, "באשר עבדנו אבדנו", 24.10.02.

⁵ עת"מ 502/3.

⁶ "הארץ", ברוך קרא, "משטרת ההגירה תפסה אלפי דרכונים של מהגרי עבודה במשרדי חברות כוח-אדם", 10.10.02

⁷ הודעה מטעם היועץ המשפטי לממשלה בבית הדין הארצי לעבודה, בתביעה שהוגשה על-ידי "קו לעובד", דן בוצימן נגד "כסט יזום ובנייה בע"מ", תיק ע"ע 1359/02.

⁸ ביה"ד מכונה "בית דין לביקורת משמורת של שוהים שלא כדון" ומונה שלושה שופטים בלבד בכל הארץ.

⁹ כך, למשל, יום לאחר שהתראיין בחדשות הטלוויזיה (ב- 20.2.03) נעצר ארנולד אוונגליסטה, ממנהיגי הקהילה הפיליפינית בארץ.

¹⁰ ההתחייבות ניתנה במסגרת דיון שנערך ב- 23.2.03 בעתירה של "מוקד סיוע לעובדים זרים" ואחרים נגד משטרת ישראל ואחרים

(בג"צ 9402/02).

¹¹ סעיף 2 ל"נוהל שמיים סגורים", שהוצא ב- 7.1.03 ע"י הלשכה המשפטית של מנהל האוכלוסין במשרד הפנים.

¹² "מעריב", דנה סוברג, "המרגל שתקע אותם", 16.1.03.

¹³ ראו, למשל, את כתבתו של יוסף אלגזי ב"הארץ", "סיפורי עלי באבא והסינים", 27.12.02.